

K technikám publikovania

Prednáška prezentovaná na seminári Informace: mezi komunitou a komoditou v Tranzitdisplay v Prahe, 6. mája 2014. Publikovaná online 7.5.2014.

Môj príspevok má tri časti. Začnem náčrtom dnešnej situácie v prostredí publikovania všeobecne, potom sa budem venovať niektorým špecifikám publikovania v humanitných vedách a umení, a pripojím krátke predstavenie iniciatívy Monoskop, ku ktorému som bol vyzvaný.

Som veľmi vd'ačný Milošovi Vojtěchovskému, Matějovi Strnadovi a CASu za pozvanie, a Tranzitdisplay za host'ovanie tohto seminára. Beriem ho aj ako výzvu a príležitosť pre reflexiu, pre ktorú sa mi naskytá solídny odstup od predošlej prezentácie Monoskopu v Prahe pred ôsmymi rokmi, kedy som sa účastnil workshopu o novomediálnom vzdelávaní v Čechách, ktorý pripravil Miloš a Denisa Kera. Veľa sa odvtedy zmenilo, nielen v nových médiách, ale humanitách všeobecne, a rád by som začal pokusom niektoré zmeny a nové výzvy postihnúť z dnešnej perspektívy a primárne z perspektívy publikovania.

I. Prostredie publikovania

Zmenou aj snád' najzávažnejšou, a týka sa aj humanitného publikovania, je, že z predmetu, ktorý bol ešte pred rokom označovaný za paranoju hŕstky tzv. technologických nadšencov, je dnes fakt, s ktorým je vyrozumená svetová verejnosť: všetci sme "sledovaní". Virtuálne každý výrok na internete, respektíve každom k nemu pripojenom zariadení pracujúcom so štandardnými protokolmi, je zaznamenaný, či už v šifrovanej alebo nešifrovanej forme, na serveroch siete spravodajských služieb, nehovoriac o kópiách markantného podielu týchto dát na serveroch súkromných spoločností. Sme iba na začiatku občianskej mobilizácie k pokusom o zvrátenie situácie a budúcnosť je otvorená, no zatiaľ nič nenasvedčuje tomu, že sú reálnymi iné alternatívy než "žiadať nemožné". Dnes máme minimálne dve istoty: sledovanie je atribútom každej komunikačnej technológie, ktorej sa účastnia tretie strany, od pošty, cez telegraf a telefón po internet; sledovanie je zároveň atribútom vládnucej moci, a to jej všetkých variant, ktoré sme ako ľudstvo mali možnosť spoznať. V tomto ohľade môžeme demokraciu vnímať aj cez to, do akej miery sa jej účastníci podieľajú na rozhodovaní o tom, ako s týmito informáciami nakladať.

Spomínam to preto, že týmto pádom aj pre všetky publikačné iniciatívy, od knižníc, cez archívy, vydavateľstvá a stránky škôl znamená, že ich online aktivity, či už

verejné webové prezentácie, back-endy, zdieľané dokumenty alebo emailová komunikácia sú zaznamenávané verejnými inštitúciami, ktorými spravodajské služby sú, respektíve majú byť.

U vydavateľstiev je zaujímavé si všimnúť, že keďže dnes sa knihy a iné tlačoviny tlačia z digitálnych súborov (EPS, PDF), ktoré sú im zasielané emailom, nie je prekvapujúcim povedať, že prakticky všetky elektronicky pripravené publikácie sa nachádzajú na serveroch vo verejnej správe. Čiže okrem toho, že po tlači vydavateľ zo zákona posielal x exemplárov Národnej knižnici, posielal elektronickú verziu medzinárodným spravodajským službám. Tie o ne samozrejme nestoja, čo ale nemení nič na skutočnosti, že, a nech to znamená čokoľvek, najväčším elektronickým úložiskom publikácií na svete sú dnes serverové haly NSA.

Spravodajské služby publikácie archivujú bez súhlasu, možno bez vedomia, a i napriek nesúhlasu ich autorov a vydavateľov, teda “totálne” a ako bočný efekt ich sledovacích techník. Jedná sa ale samozrejme o situáciu kategoricky odlišnú od verzie totalitarizmu ako ho poznáme. Totalitné spravodajské služby síce vydierali ľudí k mizernej literárnej produkcii v roli agentov, no samizdatové publikácie mali aspoň teoretickú možnosť uniknúť ich pozornosti.

To nie je jediný rozdiel. Kým utržené samizdaty čítali agenti z mäsa a kostí, internetovým sledovaním zhromažďované tlačoviny “čítajú” agenti softvéroví. Obaja skenujú texty pre “signály”, teda výrazy a slovné spojenia pre ktorých výskyt majú k dispozícii interpretačné mechanizmy kontrolujúce operatívne zložky svojej organizácie.

Publikovanie je dnes podobne politicou a z pohľadu moci potenciálne “podvratnou” činnosťou ako v komunistickom Československu, rozdiel je v škále, dosahu a technike.

Jeden z odkazov nedávnych “odhalení” je, že síce súkromnú komunikáciu je odporúčané šifrovať, internet je pre svojich užívateľov zároveň autorským médiom pre priamy kontakt s mocou. SEO, teda *search engine optimization*, je dnes rovnako relevantnou technikou pre knižné publikácie ako pre webstránky, keďže obe sú čítané veľmi podobnými algoritmi, a túto situáciu môžu dnešní autori čítať ako jeden z politických rozmerov svojej tvorby, ako výzvu pre transformáciu a moduláciu týchto algoritmov prostredníctvom textov.

II. Techniky výskumu v humanitnej literatúre

Bibliografická rešerš

Dostali sme sa teda obvodom k publiku, čitateľom, ktorých dnes zahŕňajú aj algoritmy a rôzny softvér, a to ten, čo slúži k “čítaniu” spravodajským službám a korporáciám, ale aj taký, ktorý sprostredkúva čítanie tzv. bežnému čitateľovi, teda čitateľovi hľadájucejmu na internete informáciu, vrátane čitateľa “odborného”, pre ktorého sa vyhľadávanie týka primárne knižničných systémov.

Knižnice, ako sme už spomenuli, sú na rozdiel od spravodajských služieb verejnosťou platené za to, aby publikácie nie ukrývali, ale sprístupňovali. Povšimnutiahodným paradoxom doby je, že na jednej strane spravodajské služby síce skladujú v elektronickej verzii takmer celú dnešnú knižnú tvorbu, no knihy ani iné tlačoviny ich spravidla absolútne nezaujímajú, keďže “signálne” informácie sú inde, a na strane druhej musia knižnice pre elektronické sprístupnenie, či už platené alebo bezbariérové, nákladne skenovať aj publikácie, ktoré boli pre tlač pripravené elektronicky.

Markantnejším rozdielom samozrejme je, že knižnice publikácie selektujú a katalogizujú.

Spôsob selekcie je určený ich verejnou inštitucionálnou funkciou protektora a projektora na prvom mieste vlasteneckých hodnôt, čo sa odráža v uprednostňovaní domácej literatúry, respektíve literatúry v štátnych jazykoch. Pre spôsob katalogizácie je na druhej strane charakteristické triedenie podľa bibliografických záznamov, a konkrétne podľa kategórií disciplín zoradených v stromovej štruktúre poznania. Následkom toho knižnice orientujú výskum, vrátane výskumu akademického, k diskurzívnosti jednak národnej a jednak disciplinárnej, prípadne orientovanej na dielo (*oeuvre*) konkrétneho autora.

Digitalizáciou katalógových záznamov a umožnením čitateľom vyhľadávať v bibliografickom indexe a prechádzať záznamy podľa ich jednotlivých položiek, teda autora, vydavateľa, miesta a roku vydania, slov v titule a vednej oblasti, sa táto orientácia nijak nemení, iba projektuje aj na web.

Týmto nemám v úmysle podceňovať hodnotu a prínos knižničnej práce, ani dôležitosť disciplinárne ukotvených publikácií alebo šírky diela toho-ktorého autora. No zoberme si, že autor pracuje na vlastnom článku, štúdiu alebo knihe a v úvode výskumu si potrebuje pripraviť bibliografiu povedzme k téme pôsobenia hnutia Fluxus v strednej Európe alebo využitiu dokumentárneho filmu pre vzdelávacie a výchovné účely. Takýto výskum ide naprieč národnými hranicami a/alebo vetvami disciplín a je odkázaný na výpravy nielen za artefaktami, protagonistami a odborníkmi na danú oblasť, ale aj za odbornou literatúrou, čo robí len z úvodného zostavovania bibliografie pomerne náročnú a nákladnú činnosť.

Digitalizácia publikácií a archívnych materiálov samotných, ich voľné sprístupnenie na internete a umožnenie fulltextového vyhľadávania, inými slovami “open access”, v tomto zmysle katalyzuje výskum naprieč politicko-geografickým a disciplinárnym usporiadaním. Pretože kým index tlačenej knihy obsahuje iba vybrané výrazy a pre účely vyhľadávania v indexoch naprieč viacerými knihami je k nim výskumník nútený mať fyzický prístup, pri softvérovom vyhľadávaní v digitalizovaných textoch (s kvalitným OCR) sú k dispozícii indexované výskyty každého jedného výrazu.

K takémuto výskumu tiež samozrejme prispievajú prekladové online nástroje, mnohojazyčné prípadové bibliografie online, nehovoriac o antikvariátoch a menších špecializovaných knižniciach s korektívnou rolou voči etablovaným verejným, ktorých “open access” potenciál je zatiaľ veľmi málo využívaný, no ktorým sa pre krátkosť chvíle teraz nebudem venovať.

Písanie

Disciplinarita a vlastenectvo sú “zabudované” i v textoch samotných, pričom pripomínam, že toto označenie nemyslím hanlivo.

Bibliografické záznamy v telách textov, v poznámkach, údajoch o zdrojoch a pripojených referenciách možno čítať ako odkazy, formátované adresy iných textov, a v tomto zmysle je zjavná ich intertextová štruktúra, ktorá je ešte zreteľnejšia v hypertextových dokumentoch. Pre čitateľa sú ale tieto odkazy stále “virtuálne”. Pri nasledovaní odkazu je vedený naspäť do knižníc, a ak ho zaujíma viac referencií, do viacerých knižníc. Namiesto toho autori predpokladajú určitú všeobecnú sčítanosť ich čitateľov, kým nasledovanie odkazov k prameňom samotným sa vníma ako výnimka zo štandardného seba-obmedzenia k čítaniu iba tela textu. Techniky písania s virtuálnou bibliografiou takto utužujú akési národne-disciplinárne diskurzy a formujú čitateľov a autorov, ktorí sú zbehlí v okruhu referencií určených spravidla zbierkami miestnych knižníc a tzv. štandardnou literatúrou ich odboru, s ktorou boli zoznámení počas štúdií.

Ak bude chcieť v režime takéhoto písania niekto napríklad v Čechách odkazovať k práci Gilberta Simondona alebo Alexandra Bogdanova, efekt jeho práce bude minimálny, pretože od týchto autorov v češtine nevyšlo prakticky nič. Hlbšie čítajúcim kolegom ostáva pokúsiť sa knihy objednať cez knižnicu a čakať na ne 3-4 týždne, alebo si ich objednať z Amazonu, cestovať za nimi alebo sťahovať z internetu. To sa u týchto autorov týka čitateľov v drvivej väčšine krajín na svete. A s istotou môžeme povedať, že nejde len o Simondona a Bogdanova, ale tiež o drvivú väčšinu autorov. Knižnice ako národne a pyramidálne situované inštitúcie čelia vážnym reálnym výzvam v súvislosti s požiadavkami slobodného výskumu.

To je iste iba jedným z aspektov techník písania.

Čítanie

Čítanie textov so “živými” referenciami a bibliografiami je dnes možné si na elektronických zariadeniach nielen ľahko predstaviť ale aj realizovať. Takéto čítanie má k dispozícii možnosti nasledovať referencie k iným textom, obrazovému materiálu, iným súvisiacim textom autora, ale aj pracovať so štatistickým výskytom slov v texte, atď, čo prinášia čítanie bližšie k textovej analýze a teda do zaujímavých rovín. Z časových dôvodov načrtnem iba prvú z nich.

Lineárne čítanie je špecifické čítaním od začiatku textu po jeho koniec, ďalej ‘stromovým’ cez obsahovú štruktúru dokumentu, ako aj cez výskyty kľúčových indexovaných výrazov. Techniky ‘hlbkového’ čítania textových publikácií v humanitných vedách ale rozvíjajú jeho ďalší aspekt – čítanie cez bibliografický odkaz z iného dokumentu ku konkrétnej strane alebo pasáži. Rozvíjajú ho v tom, že referencia tu nie je virtuálnou ale plastickou – texty od seba delí len jeden klik či klep.

Podobný ‘pohyb’ obsahom tiež veľmi dobre poznáme z každodennej práce na webe – teda surfovania, browsovania, preklikávania. Čo nám dáva zaujímavú paralelu: štandardy štruktúry, kompozície, atď, textov v humanitných vedách prešli storočiami vývoja, čo je s niekoľkými dekadami webu neporovnateľne viac. Z toho vyplýva aj jedna z historických výziev pred ktorými dnes humanity stoja: ako sa vysporiadať s existenciou webu a najmä epistemologickými následkami jeho nezvratnej spoločenskej penetrácie. Zavesiť PDF na internet je len závan zmien v tom, ako tvoríme a pracujeme s poznaním a ako vieme.

No a táto iniciatíva je obojsmerná – ide nielen o to humanity “sprístupňovať” na internete, nejde len o open access, ale aj o spôsoby akými si humanity interpretujú elektronickú a technickú realitu svojej vlastnej produkcie a tvorby, s ohľadom na rešerš, písanie, publikovanie aj čítanie.

Publikovanie

Analógia medzi spravodajskými službami a národnými knižnicami poukazuje aj na fakt, že veľká časť publikácií dnes, konkrétne tých, ktoré sú vytvorené s použitím softvéru, je *elektronická*. Nezanedbateľné sú ale výnimky. Ide o práce pripravené, nasádzané, ilustrované a rozmnožené manuálne, teda manuskripty písané na papier alebo iné nosiče, ručne alebo písacím strojom alebo inak mechanicky, a iné pred-digitálne techniky ako litografia, ofset atď, prípadne aj rôzne formy písomníctva ako tabule z rôznych hornín a dreva, zvitky, kódexy, inými slovami históriu tlače a publikovania v celej svojej variabilite, ktorá ponúka autorom a vydavateľom bohatú škálu výrazových prostriedkov. Tento “segment” dnes bežne

vnímame ako tzv. umelecké publikácie, ktoré sú primárne určené zberateľom, no práve práve prebiehajúca masívna digitalizácia má za akýsi bočný efekt obrodu, návraty, prerody a nové prístupy k publikovaniu. A sú to tieto publikácie, ktoré majú k označeniu 'kniha' bližšie než automatizovaná elektro-chemická verzia ofsetovej litografie digitálnych súborov na kriedový papier.

Napriek tomu je medzi vydavateľmi rozšírený názor, že v softvéroch vytvorené knihy sú knihy s vlastnosťami ako ich dávno poznáme, a okrem toho je dokonca rozšírená tendencia manipulovať so súbormi typu PDF, EPUB, MOBI či inými akoby šlo o rovnakú sortu, dokonca podliehajúcu zákonitostiam obmedzeného nákladu, čoho následkom sme svedkami rozmachu *tzv.* elektronických knižníc, ktoré nám za poplatok "požičajú" súbor PDF, a kým ho má človek vo výpožičke, iní užívatelia sú odkázaní čakať v poradí.

Pritom masovo tlačené knihy sú dnes z hľadiska humanitného výskumu najmä archívy kultúrneho obsahu uchovávané pre prípad, že nám dojde prúd alebo sa inak 'vypne' internet.

III. Monoskop

Dostávam sa nakoniec k Monoskopu, pri ktorom sa na úvod pokúsím o jeho aktuálnu krátku definíciu, respektíve jej tri verzie.

Z pohľadu humanít je Monoskop výskum, či pýtanie sa, ktorého povaha predmetu spôsobuje, že žiadna odpoveď nie je definitívna, keďže týmto predmetom je umenie, kultúra a vôbec tvorba v jej širokom spektre, od povedzme ľudovej hudby, cez vizuálnu poéziu po experimentálny film, a to ako jej história, tak aj teória, a techniky. Výskum je rámcovaný prostriedkami, ktoré ho zaznamenávajú, čím je nutne zároveň praxou, ktorej záznam je výrazom s estetickými kvalitami, čiže jeho realita záznamu podlieha tvorivým rozhodnutiam, ktorých výsledky sú vnímané aj vo svetle estetiky.

V jazyku kultúrnej prevádzky a manažmentu je Monoskop nezávislý výskumný projekt, ktorého poslanie/zameranie sa mení na základe priebežných nájdení; ktorý nemá právnu subjektivitu, čo znamená že ako organizácia nežiada o granty; jeho účastníci nemajú stanovené role; a taktiež nemá žiadne deadlajny. Má dosah ku globálnemu publiku, o ktorom z dôvodu rešpektu súkromia internetových užívateľov neexistujú štatistiky iné ako všeobecné štatistiky na jeho kanáloch v sociálnych sieťach a počty užívateľov, ktorí sa rozhodli registrovať na jeho webstránke a prihlásiť do newslettera.

Zároveň ale, povedané technicky, je Monoskop primárne internetovou stránkou a v tomto sa nelíši od iných komunikačných médií, ktorých funkciou je komplikovať

vať medziľudskú komunikáciu, minimálne už len tým, že je médiom s vlastným špecifickým jazykom, materialitou, trvaním a prístupom.

Súčasná médiá

Monoskop začal pred 10 rokmi v okruhu skupiny ľudí prevádzkujúcich kultúrny priestor, v ktorom pripravovali podujatia, dielne, diskusie, festival atď. Ich odbornosť, ak tak nazvať šraf vysokoškolského štúdia, bola relatívne pestrá, od kunsthistórie, cez literárnu vedu, výtvarné umenie, architektúru, filozofiu, knižničnú vedu, kognitívnu vedu, po informačné technológie. Samozrejme, že nás tieto a iné oblasti zaujímali aj vzájomne, no úzusom pre pomenovanie látky, ktorej dostredivé účinky nás priviedli k spolupráci, boli výrazy *nové médiá*, *mediálna kultúra* a *mediálne umenie*.

Nešlo teda nutne povedzme o súčasné umenie, pretože súčasťou úzusu bol aj nevýtvarný výraz, informačné médiá, atď., takže výskum začal v podstate naivne, otázkou v zmysle 'čoho sme súčasní?'. O mediálnej kultúre a umení ako takých sa veľa nepísalo, čo som osobne vnímal ako nedostatok, ale aj výzvu.

Pre reflexiu, diskusiu a kritiku je ale nutné mať reálny základ, širší kontext oblasti o ktorej sa bavíme, čiže výskum začal terénne. Webstránka Monoskopu od začiatku slúžila pre zaznamenávanie okolia, teda ľudí, skupín, organizácii, podujatí, s ktorými sme komunikovali a ktorí sa menej či viac explicitne hlásili k mediálnej kultúre. Išlo teda primárne o sociálnu geografiu živej mediálnej kultúry a umenia, štruktúrovanú podľa miest a ktorá má záber na ostatné dve dekády.

Mestá a aktéri

Prvým cieľom bolo najprv zachytiť aktérov tejto geografie v ich širokej pestrosti, od malých nezávislých a krátkodobých iniciatív po etablované muzeálne inštitúcie (ZKM). Záber na 90. a nulté roky je samozrejme problematický. Jednou jeho kvalitou je súvislosť s históriou webu (WWW), ktorá siaha práve do raných 90. rokov a ktorý je jednak primárnym záznamovým médiom výskumu Monoskopu a jednak relevantným seba-archivačným a z jeho vlastností plynúc aj prezentačným médiom, teda platformou, na ktorej sa aktéri nielen stretávajú, ale aj potenciálne vzájomne ovplyvňujú.

<http://monoskop.org/Prague>

Záznamy sú z hľadiska dĺžky a kvality obsahu pomerne rôznorodé, no priority pri ich zavádzaní sú všeobecne takéto:

1. Zaradenie daného človeka/organizácie/udalosti do kontextu štruktúry. Čiže ak ide o festival alebo konferenciu, ktorá sa konala v Prahe, prvoradé je, že je spomenutá na karte Prahy v časti podujatia.
2. Odkaz na ich webovú prítomnosť znútra ich kariet, pričom ide o odkaz na ich seba-prezentáciu.

http://monoskop.org/The_Media_Are_With_Us
3. Základné údaje, teda názov/meno v pôvodnom jazyku, dátumy vzniku, narodenia, konania, vzťahy k iným aktérom, ideálne cez odkazy vnútri wiki. Tieto prezentované naratívne a v angličtine.
4. Literatúra/bibliografia v čo najviac jazykoch, s odkazmi v rámci webu ak niekde visia.
5. No a potom biografické a iné údaje, relevantné pre predmet výskumu, pričom prednosť majú najmä tie, ktoré sa tak online objavujú prvýkrát.
6. Audiovizuálny materiál, práce, diela, tie ale minimálne, keďže sa nachádzajú na linkovaných webstránkach.

I keď sú karty štruktúrované kvázi rovnako, štruktúra nemá políčka, takže keď si vytvoríte na wiki konto a rozhodnete sa upraviť alebo pridať údaj, ste v editore konfrontovaní iba s jedným oknom pre súvislý text. Podobne ako na iných wiki stránkach. Čiže pomenovanie príznačné pre ich formát sú články.

Tu sa naskytá veľa otázok o reprezentácii, výskumnej metodológii, otvorenosti a participácii, formalizácii, atď., no nebudem sa im pre krátkosť času teraz venovať.

Prvou vrstvou výskumu sú teda živí a aktívni aktéri, vzťahy medzi nimi a s nimi.

Krajiny

Ďalšia súvisí s otázkou, z čoho pole mediálnej kultúry a umenia historicky vyplýva, na čo vedome, ale aj nie plne vedome, nadväzuje, komentuje, súvisí, popiera, teda čoho je post, meta, anti, retro, kvázi a neo ozvenou.

Tu sa ako najpríhodnejší ukázal prístup cez národné histórie umenia 20. storočia, ktoré sú štruktúrované analogicky k mestám, teda na ľudí, skupiny, podujatia, literatúru, zároveň stavajúc na historických umeleckých formách a obdobiach tak ako sú reflektované v bohatom spektre literatúry.

http://monoskop.org/Czech_Republic

Tieto prehľady sú vedené vedome bez pokusov o explicitné relácie k súčasnosti, s účelom nechať otvorené čo najširšie možnosti interpretácií a konotácií, no zároveň rôzne interpretácie a konotácie spotenciálnit', nabádat' k nim bádateľov.

Záber na umenie 20. storočia pôvodne súvisel, pričom skúmané krajiny boli v prvom rade stredo- a východoeurópske, so vznikom moderných národných štátov, útvarov, ktoré prezervujú toto pole v archívoch, múzeách, zbierkach, ale aj publikáciách, atď. Tým samozrejme nechcem povedať, že súčasná živá mediálna kultúra sa nutne archivuje na webe, kým umenie 20. storočia leží "offline" v zbierkach, platí to aj opačne.

Touto cestou začali na wiki pribúdat' články o filmároch, výtvarníkoch, teoretikoch a ďalších účastníkoch umeleckého života 20. storočia.

Záber sa teda dramaticky rozrástol na vyše storočie umenia a nových médií postupne na celom kontinente. Stále ale ide iba o ďalšiu základnú vrstvu výskumu, ktorá je iba zbierkou fragmentárnych dát, bez hlbšieho kontextu. Postupne sme tiež narazili na limity toho, čo je o tejto oblasti online (zarážajúco málo). Ďalšou otázkou teda bolo ako pracovať v prostredí internetu s tlačnými prameňmi.

Log

<http://monoskop.org/log>

Keď som tento blog pred piatimi rokmi inštaloval, bral som ho ako bočný projekt, výhonok, ktorý tým, že je online, bude nielen archívom vybranej zdrojovej literatúry pre výskum Monoskopu, ale aj zdrojom pre ďalších, najmä humanitných študentov. O niekoľko mesiacov neskôr som narazil na Aaarg, ktorý bol vtedy orientovaný najmä na kritickú teóriu; tiež existovala Gigapedia, kde sa objavovali publikácie bez tematického obmedzenia; a niekoľko ďalších komunitných knižných portálov na heslo. Tie boli prvými zdrojmi, kde som nachádzal relevantnú literatúru v elektronickej verzii, neskôr pribúdali ďalšie, začal som sám skenovať, dostávať množstvo skenov emailom a čoskoro si uvedomil, že každý nový príspevok na ňom je udalosťou nie len pre mňa. Stránka má podľa ohlasov široké obecnstvo na všetkých kontinentoch.

Tu je namieste sa zastaviť pri otázke autorských práv. Pri rozhodovaní o tom, či tú-ktorú publikáciu zaradiť alebo nie, myslím predovšetkým na dva momenty. Jednak že ak by som takúto knižku našiel vo svojej miestnej knižnici na okraji Petržalky začiatkom 90-tych rokov, či by mi zmenila život, pretože knihy, ktorým sa mi ho zmeniť podarilo, som dostal až oveľa neskôr a inde, a tu myslím na ľudí ktorí dnes sedia za počítačmi v Bielorusku, Číne či Kongu. A ak aj nie, tak či má daná publikácia potenciál otvárať vážne otázky o disciplinárnej či národnej dis-

kurzívnosti v humanitách, pričom tu myslím napríklad na štúdiu, ktorá tvrdí, že viac než polovicu akademických publikácií nečítajú viac než traja ľudia: autor, recenzent a editor. Čo ale neznamená, že je potrebné propagovať ich ďalším ľuďom, skôr sa treba zamyslieť nad dôvodmi. Zdá sa, že dôsledky kombinácie vysokej selektívnosti s otvoreným prístupom rezonujú aj s vydavateľmi a autormi, od ktorých od spustenia webstránky prichádzajú sťažnosti len sporadicky, a ktorých dôvodom i keď niekedy nerozumiem, rešpektujem ich.

Mediálne technológie

V priebehu rokov som prišiel, z ontologickej perspektívy, k dvom hlavným zisteniam o médiách a technológiách.

Médiá v humanitných vedách sú zlúčeninou dvoch dlho nesúvisiacich histórií. Jedna hovorí o médiách ako komunikačnom prostriedku, elektrických signáloch vysielaných z bodu A do bodu B, bez kontextu a významu. Druhá hovorí o médiách ako umeleckých vyjadrovacích prostriedkoch, od maľby, cez sochu, poéziu, po divadlo, hudbu či film. Pojem “mediálne umenie” je emblematickým pre tento amalgám, a takýto historický pohľad ho vrhá do novej perspektívy.

Technológie som dlho vnímal ako objekty, veci, no oveľa produktívnejšie mi teraz príde na ne pozerat’ ako na procesy, techniky. Ostatne ani biológ nehovorí o srnke, že je biológia. V tomto zmysle je technológia skôr náukou o technikách, vrátane kultúrnych techník, ktoré siahajú od čítania, písania a počítania k maľovaniu, programovaniu a publikovaniu.

Mediálne technológie v humanitách a umení sú ďalej hlavnou náplňou výskumu Monoskopu.

Pokúsil som sa teda o komentár k politickým, estetickým a technickým aspektom publikovania. Rád by som na záver dodal, že Monoskop je iniciatívou otvorenou ľuďom aj budúcnosti, preto ak máte chuť sa na nej podieľať, neváhajte ma kontaktovať.

Dušan Barok

1.-7.5.2014, v Bergene a Prahe.